

Падаткі — аддаваць, падаць, даніна, подаць. І міласьціна — таксама подаўка.

Падаткамі, ды такія вялікімі, абкладаліся аднаасобнікі, саматужнікі, каб змусіць іх ісьці ў калгасны прыгон, у першабытную арцель-сябрыну. *Падаткамі* абкладалася ўсё — ад жывёлы да расьліны: каровы й сьвіньні, куры й трусняты, яблыні й вішні, кусты агрэсту й клубніцаў.

За няўплату *падаткаў* забіралі апошнюю кароўку, карміцельку ўсёй сям'і, гаспадар якой загінуў на фронце ці ў партызанах. Хадзіў нават сумны жарт: шкілет — самы прыкладны савецкі *падаткаплацельшчык*, бо здаў мяса, воўну, яйцы...

Другой паводле жаху фігурай пасья энкавэдзіста быў *падатковы інспэктар*. Гэта ён у суправаджэньні ўчастковага міліцыянта вёў за сабою лямант, распач. Гэта яго клялі мёртвымі клятамі, хоць ён быў толькі выканаўца скурадзёрнай улады. І хадзіла сумная загадка: не сабакі, а брэшучь і кусаюць за пяткі. Хто? — *Падаткі*.

Падарожжа

Сьяргей Шупа

Падарожжа — слова кніжнае. Звычайна ніхто з нас, ні з нашых блізкіх і знаёмых у *падарожжы* не бывае. Звычайна мы ходзім на прагулянкі, у вандроўкі, езьдзім у паездкі, туры, ваяжы — але не ў *падарожжы*. У *падарожжы* людзі выпраўляліся даўней — для гэткіх людзей Скарына некалі выдаў „Малую *Падарожжную* Кніжыцу“.

Прамовіўшы слова *падарожжа*, мы надаем апавяданьню спэцыфічны сэнс — таемны, містычны, іранічны, пазьтычны. Часта гэтак называюцца кнігі: „*Падарожжа ў XIX стагодзьдзе*“ Адама Мальдзіса — пра пошукі разгубленага ў мінуўшчыне беларускага сусьвету. „*Падарожжа на новую зямлю*“ Міхася Зарэцкага 1929 году — пра пошукі прымроенай Беларусі, якой яна магла б быць, калі б пайшла несавецкім шляхам.

Падарожжа этымалягічна — гэта стан быцьця ў дарозе. Найбліжэй яно стаіць да польскага *podróż*, на манер якога, пэўна, і было ўтворанае. І яшчэ *падарожжа* — знак супольнага руху: з тымі, каму з табой *на дарозе*. І тут, мабыць, закладзеная найглыбейшая беларуская сымболіка гэтага слова. Беларускае *Падарожжа* — гэта бясконцыя пошукі самых сябе ў прасторы й часе, бясконцы шлях да сваёй сутнасьці.

Падаянка

Валянціна Мароз

Янка Брыль са слоў сталінскага вязьня Міколы Хведаровіча занатаваў такое: „Жанчыны ня толькі ехалі за мужамі ў ссылку, але і каля турмаў далёкіх некаторыя аціраліся, куды б яго ні перавялі. *Падаянкi* перадавалі“.

Слова *падаянка* ў Брылёвым кантэксьце — харчовая *перадача* вязьню, а можа й ахоўніку, каб ласкавейшы быў. У нашай мікалаеўскай гаворцы спрад-веку існавала *падаянка* толькі са значэньнем „хабар“ — тое, што прызнача-

на чужому. Але за савецкім часам у вёсках стала распаўсюджвацца асуджальна-ацэначнае: „Цяперашнім часам гарадзкія дзеці летам да бацькоў прыяжджаюць аддыхаць, а зімою — *падаянкі* браць“. Маецца на ўвазе сала, мяса, сыр ды масла. Атрымліваецца нешта накшталт савецкае харчразьвёрсткі, толькі экспрапрыююць не наезныя чужакі, а свае крэўныя.

Падаянка пакуль знаходзіцца па-за беларускімі лексыкаграфічнымі даведнікамі. А якасьць і вартасьць гэтага шматзначнага слова паказвае на ягоную функцыянальную прыдатнасьць у сучасным беларускім асяродку. І найвыразней бачыцца, што актуалізавацца будзе значэньне „хабар“. Бо вельмі ж увішна навучыліся беларусы прапаноўваць сваё, не адчуваючы пагрозы ад суседзяў-заграбайлаў. І дажыліся да таго, што *падаянкаю* ў руках пустадомка сталася сама наша Краіна-Беларусь.

Пазыкі

Рыгор Барадулін

Пазычаць — значыцца браць у некага на пэўны час ці грошы, ці што з гаспадаркі. Але аддаць назад *пазычанае* — трэба. Вярнуць ці гэтулькі ж, колькі бралася-пазычалася, ці з адсоткамі — гэта ўжо як дамаўляліся. Бо: калі вінен — аддаць павінен.

У *пазычанта* мусіць быць на вуснах мёд, хоць на сэрцы — лёд. Як просьць, тады і жнуць, і косяць. *Пазыкі* ня ходзяць безьязыкі.

Пазычаць яшчэ азначае і пажадаць. Той, хто *пазычаў*, звычайна жадаў добра таму, каму *пазычаў*. *Пазыка* — рэч добраахвотная. Кожны вольны *пазычаць*, даць у доўг нешта ці ня даць. Бо часам усё ішло бы ў згодзе з прымаўкай: аддаў рукамі, а хадзі нагамі. Хочаш займаць злосьніка — *пазыч* грошай.

Бальшавікамі *пазыка* была ўзьведзеная ў дзяржаўны ранг. Называлася яна добраахвотнай, а на самой справе была абавязкова-прымусовай. Колькі за гады так званых пяцігодак было аб’яўлена *дзяржаўных пазыкаў*, выпушчана аблігацый! Прымушалі падпісвацца нават школьнікаў. Памятаю, як плакала мама, калі яе падпісвалі на ўвесь галодны аклад прыбіральшчыцы. Плацілі ёй нейкія 30 рублёў, і гэтыя 30 вылічваліся на працягу году.

Колькі ні *пазычала* савецкая ўлада — назад не вяртала. Адавалі рукамі, а хадзіць нагамі не было куды.

Палітінфармацыя

Сяржук Сокалаў-Воюш

Палітінфармацыя — гэта казкі жыцця.

Тлумачальны пяцітамовік беларускай мовы падае: *палітінфармацыя* — гэта „паведамленне пра бягучыя палітычныя падзеі ўнутрыдзяржаўнага і міжнароднага жыцця“. Гучыць бяскрыўдна, як Сі-Эн-Эн ці Бі-Бі-Сі, і таму жыхар XXI стагодзьдзя, напэўна, не даўмеецца, што *палітінфармацыя* — гэта час, адабраны ў чалавека дзеля добраахвотна-прымусовай палітычнай адукацыі, якая мусіла ператварыць яго ў будаўніка камунізму. У катэгорыю